

Damir Stojnić

Mihael Giba i Edward Paul Quist: digitalni demijurg – sjaj i bijeda tehnokracije

Tijekom 2024. godine u labinskoj galeriji DkC „Lamparna” Mihael Giba i Edward Paul Quist predstavili su se samostalnim izložbama koje se, svaka iz svog rakursa, bave utjecajem tehnologije na ljudsko društvo, ali i na socio-političke i ekonomsko-monetarne procese neumitno obilježene ekstremno progresivnom (da ne kažemo agresivnom) digitalizacijom. Živimo u svijetu gdje uvođenje digitalne monete postaje isključivo pitanje vremena, a ogoljenost osobnih podataka njegovih stanovnika odavno je neupitna i posve transparentna. Ujedno, domena kulture i umjetnosti, donedavno smatrana „autonomnom zonom” ljudske kreativnosti, jednako je kontaminirana automatizacijom produkcije postpostmodernog diskursa Umjetne Inteligencije koju zabrinjavajuće lako posreduje iz algoritamskih „sinapsi” i digitalne pohrane mrežnog nadtijela „izvršnih” strojeva. Ta se zona munjevitim protokolom *clickbaita* svela na arhipelag rezervata onih koji se principijelno odbijaju koristiti zavodljivim spektrom gotovo beskonačnih mogućnosti koje nam Umjetna Inteligencija vehementno podastire pa tenzijom između otpora i iskušenja održavaju liniju razgraničenja. Prethodnih nekoliko rečenica ujedno predstavljaju sukus različitih pristupa ovih dvaju autora navedenoj tematici. Na kraju ovog sažetog uvoda u tekstove koji slijede, istaknuo bih kako dijametralno oprečne pozicije s kojih Mihael Giba i Edward Paul Quist pristupaju problematiziranju su-

vremene digitalne ere neumitno konvergiraju u tjeskobnim slutnjama u vezi s posljedicama njezinog utjecaja na ljudsku civilizaciju, na sličnoj paraleli koja spaja Huxleyev *Vrli novi svijet*, Zamyatinov *Mi* ili Orwellovu *1984*.

Evidentiranje kao digitalno-kontrolni artefakt / nazočnost-prisutnost*

„Stvarnost, ma koliko utopijska bila, nešto je od čega ljudi često trebaju odmor.”
Aldous Huxley

„Efikasna totalitarna država jest ona u kojoj sve-moćni politički vođe i njihova vojska upravitelja vladaju ropskom populacijom bez primjene sile – zato što ta populacija voli svoje ropstvo.”
Aldous Huxley

Umjetnik Mihael Giba od 2021. godine istražuje nazočnost posjetitelja u galerijama i muzejima kroz seriju radova pod nazivom *Prisutnost*. Na početku teksta istaknuo bih suptilnu, ali značajnu razliku između pojmova „nazočnost” i „prisutnost”, budući da je ta razlika jedna od ključnih točaka na kojima ću temeljiti daljnji tekst. Naime, termin „nazočnost” nedvosmisleno ukazuje isključivo na osobu „koja se nalazi gdje se što zbiva ili na mjestu o kojem se govori” (Wiktionary.org, op. a.), dok je „prisutnost” višeznačan pojam koji ne označava samo činjenicu bivanja subjekta u određenom prostoru, već se odnosi i na stupanj subjektive svjesnosti o prostoru u kojem se nalazi te na budnost u vezi s onim što se u tom prostoru događa.

Prvi rad koji je Giba realizirao nastao je tijekom pandemije COVID-19, u razdoblju nakon snažnog potresa koji je 2020. pogodio Zagreb. Giba je organizirao online izložbu u oštećenom Umjetničkom paviljonu, koji je zbog opasnosti od urušavanja bio zatvoren za javnost. Posjetitelji internetske stranice, koja je putem nadzornih kamera pružala uvid u unutrašnjost paviljona, svojom nazočnošću regulirali su rasvjetu unutar prostora, interaktivno sudjelujući u oblikovanju permanentno fluktuirajućeg tijela ove lumino-instalacije.

Njegovi kasniji radovi iz iste serije uključuju izložbe u galeriji Hrvatskog društva likovnih umjetnika u Zagrebu (tzv. Džamija, op. a.), gdje su posjetitelji internetske stranice utjecali na projekcije i vizualizacije na samoj izložbi. U galeriji VN posjetitelji su, putem evidentiranja vlastite nazočnosti skeniranjem QR kodova u galeriji, kao i na *webu* te društvenim mrežama, utjecali na multikanalnu TV instalaciju unutar izložbenog prostora. Kao dio tog projekta, navedeni QR kod kasnije je upakiran u prvi hrvatski nano satelit, CROCUBE, čije se lansiranje u svemir očekuje do kraja 2024. godine.

U instalaciji koja se premijerno izlaže u galeriji DKC „Lamparna”, autor je, prema vlastitim riječima, izradio internetsku aplikaciju koja, pomoću brojeva iz IP adresa posjetitelja internetske stranice, generira animacije gradijenata unutar stvarnog vremena u RGB sustavu boja na webu. IP adrese svakog posjetitelja bilježe se u bazi podataka, dok brojevi iz tih adresa kontroliraju vizualizaciju na internetskoj stranici. U suštini, IP adrese su identifikatori koji omogućuju prijenos informacija između uređaja na mreži, sadrže informacije o lokaciji i omogućuju komunikaciju između uređaja.

RGB sustav boja jedan je od najpoznatijih i najraširenijih u svijetu. Kao aditivni sustav boja, kombinira crvenu, zelenu i plavu svjetlost kako bi stvorio boje koje vidimo na TV ekranima, računalnim monitorima i pametnim telefonima. Svaki kanal boje izražen je u rasponu od 0 (najmanja zasićenost) do 255 (najveća zasićenost). Budući da su minimalne i maksimalne vrijednosti za RGB boje i IP adrese izražene u istom rasponu, korištenje IP brojeva kao mjere zasićenosti boje unutar RGB sustava omogućuje stvaranje jedinstvenih kombinacija gradijenata oblikovanih prema specifičnoj IP adresi. Pojednostavljeno, ključna značajka Gibina rada je dodjeljivanje osobnih kombinacija gradijenata (nijansi, op. a.) svakom posjetitelju njegove internetske stranice putem aplikacije. Te gradijente autor prenosi na slike izrađene sprejevima na pleksiglasu i plastičnim folijama, u kombinaciji s ekranima koji u stvarnom vremenu generiraju gradijente posjetitelja.

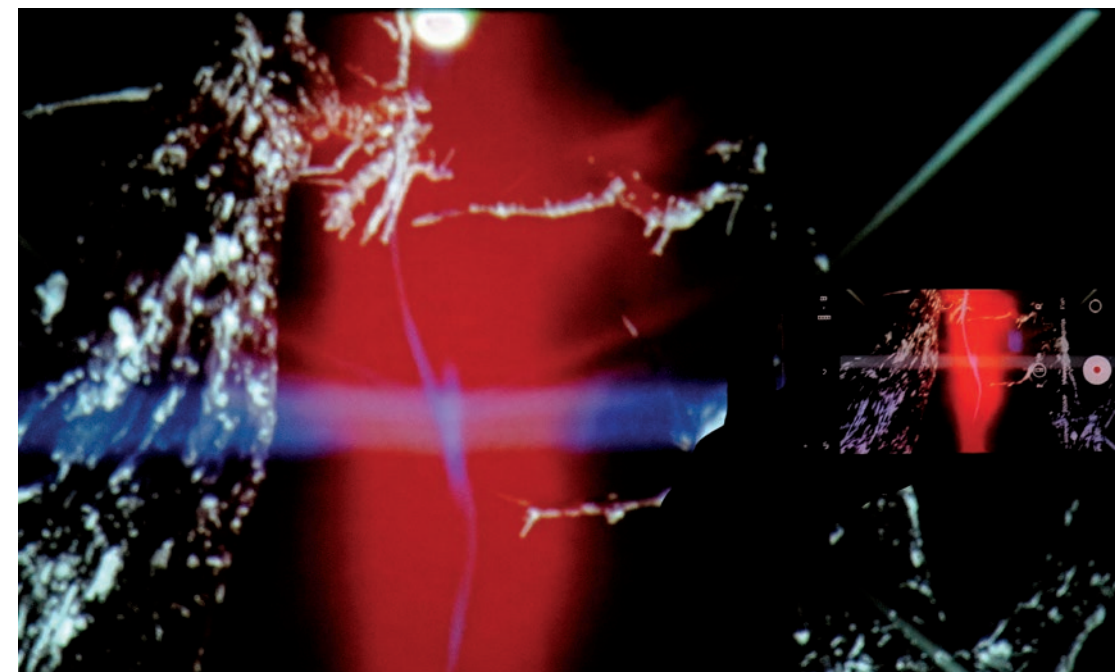
Kroz opis Gibinih instalacija vidljiva je težnja za komunikacijom i interakcijom s posjetiteljima, koje ne prepusta slučaju ili inerciji puke nazočnosti, već ih provocira na involviranost i interakciju, kolokvijalno „prisutnost duha i tijela”. Njegova instalacija osvijetljena je običnim i UV svjetlom, na koje neke od slika reaguju emitirajući svjetlost putem prethodno oslikanih gradijenata, stvarajući imitaciju efekta ekrana. Posjetitelji su pozvani da postanu aktivni sudionici skeniranjem evidencijskog QR koda, čime izravno utječu na vizualizacije i sam proces stvaranja ove internetsko-umjetničke instalacije. Time autor povezuje digitalno evidentiranu nazočnost s fizičkom instalacijom, prevodeći interakciju s posjetiteljima u konstantno promjenjive vizualne činjenice. Na taj način, sinergijom između digitalnih informacija i umjetničkog izraza, Giba stvara kontinuirano evoluirajuće djelo. Simbolički, Gibin se rad dotiče principa stalne vidljivosti koji nam se nameće kroz konstantno učitavanje naših podataka na raznim platformama globalno mrežnog, internetskog sustava, pri čemu ta izloženost generira ranjivost subjekta u odnosu na sustav, iako je taj prijeteći aspekt u Gibinu radu skriven iza oćaravajućeg prelijevanja nijansi RGB-spektra. Kao i u Huxleyevu *Vrliom novom svijetu*, umjetnik se poigrava pojmovima ljepote i sreće kao generičkim artificijelnim prikazama putem kojih se individualne i ljudske premise tih

(prethodna i ova stranica)
Giba, M. (2024). *Prisutnost* [Prostorna instalacija, proširena stvarnost].
DKC Lamparna, 2024.
—
Fotografirao Ivan Vranjić

(prethodna i ova stranica)
Quist, E. P. (2025). *Evil Spirit*
[Videoinstalacija]. DKC Lamparna, 2025.

—
Fotografirao cdx-foto

pojmovna tehnologijom transkodiraju u surogat koji postaje polugom izvanjske diktature.

Damir Stojnić, studeni 2024.

Zli duh ili o drugosti tehnocena**

„Budući da se već tisućama godina žudnja za stjecanjem moći usitnjavala u mnogim, malim i velikim, tiranijama što su ovuda-onuda harale, izgleda da je došao trenutak u kome se one najzad trebaju zbrojiti, usredotočiti, kako bi dostigle vrhunac u jednoj jedinoj tiraniji, koja će biti izraz te žudnje koja je proždírala i još i sada proždíre Zemljinu kuglu, kao krajnji cilj svih naših sanja o moći, krunu svih naših maštanja i zabluda. Raštrkano ljudsko stado bit će sakupljeno pod nadzorom jednog nemilosrdnog pastira, nekakvog čudovišta nadnesenog nad cijelu planetu, pred kojim će nacije, obuzete prestravljenosti koja sličí ekstazi, padati na koljena... sličnog nekakvom bogu što vlada okružen užasom i svemoćnom panikom, kome se ne zna ni kad se pojavio ni kada će iščeznuti, koji u sebi združuje žučnost jednog Prometeja s nadmoćnošću Jehove i predstavlja sablazan za uobrazilju i misao, izazov mitologiji i teologiji.” (Cioran, 2009)

„U toku posljednja tri stoljeća, apsolutna vlast bila je djelomice zauzdana obnovom stare grčke uredbe tajnog glasovanja, te postupnim proširenjem prava glasa na cijelo punoljetno stanovništvo. Čak i jednopartijske totalitarne vlasti smatraju nužnim izvesti lakrdiju s lažno demokratskim izborima. S pojavom novih diktatura nakon 1918-te, u Rusiji, Turskoj, Italiji, Njemačkoj i Kini, već zbačeni kult kraljevanja po milosti božjoj opet je uskrsnuo, još djelotvorniji zbog novih tehnologija masovne kontrole. Pomoću terora i elektronske magije, lik vođe napuhuje se do slike i prilike boga: do Führer-principa ili do Kultra ličnosti.” (Mumford, 1986)

Kao umjetnik koji se predstavlja pod pseudonimom „Embryoroom”, njujorčanin Edward Paul Quist stvara mračno-vizionarske filmove i glazbu koji se bave tematikom bliske budućnosti. Središnji rad, srce njegove video-instalacije, film je naziva „Zli duh” koji je popraćen i skulpturalnim elementima kroz koje umjetnik i njegov dugogodišnji suradnik, arhitektonski dizajner Paul Stein, razotkrivaju svoju „pobjedonosnu utvaru” po prvi puta, kao poliedarsku skulpturu osvjetljenu krvavo crvenom iluminacijom čiju onostranu dimenziju naglašavaju samim naslovom instalacije. Kriptičan film, metaforičkog zna-

čenja, opisuje svijet u kojemu su priroda i tehnologija postale podložne neznanosti i natprirodnoj inteligenciji, metastazirajućoj i sveprožimajućoj tehno-naturalnoj amoralnosti i represivnom novom poretku koji nastoji kontrolirati potencijalni kaos istinske prirode. Vladar nad spomenutim procesima je Zli Duh, koji nalik Velikom Bratu tiranski upravlja tim mračnim svijetom kao zloćudna zamjena za boga. Na promatraču je odluka hoće li prikazu Zlog Duha iščitati kao nadnaravnu pojavu koja je utjelovila drevno ljudsko praznovjerje i proročanstvo o kreaciji te, kao takva, zadobila materijalni oblik, ili će je doživjeti kao artifičijelnu manifestaciju Tehnokracije koja se vlastitom evolucijom izmakla kontroli čovjeka kao svoga kreatora. Postavljajući si ta pitanja, posjetitelj izložbe nije posve ostavljen na milost i nemilost vlastitim doživljajima, budući da mu je umjetnik ipak pružio vodič, labirintičnu hermeneutiku strukturiranu u deset riječi i formiranu kodificiranom invokacijom: drevno, kozmos, terra, podređeno, tehnokracija, neljudsko, znanje, gozba, zlo, duh (ancient, kosmos, terra, subverted, technocracy, inhuman, knowledge, feast, evil, spirit).

Navedene fraze istovremeno se čitaju kao tematska poglavljia i teku od jedne riječi do druge poput molitve, mantré ili pjesme. Na izravan način ova video i filmska instalacija progovara o usudu čovječanstva koje se još od početaka industrijske revolucije podložilo strojevima i počelo, prvenstveno kroz masovni rad u tvornicama, oponašati repetitivne pokrete na koje ih je, diktaturom utilitarnosti, natjerala njihova vlastita kreacija: mašina ili stroj. U našim spekulacijama o bogu, kao imanentnom i transcendentalnom praznovjerju svega stvorenog, odavno smo mu počeli oduzimati tu ulogu, ali, istodobno, ustrajući i u paradoksalnom nastojanju da tom istom idejom o bogu prema potrebi manipuliramo putem raznih religijskih ispostava, i ovaj se film bavi upravo time: potencijalnim i stalno prijetjećim agnosticizmom mašine spram vlastita kreatora-čovjeka, kojega porobljuje te njime, kao i njegovim prirodnim okruženjem, manipulira za vlastite potrebe, namećući mu tiraniju obavijenu njegovim vlastitim mitovima o kreaciji, kroz otjelovljenje apsolutističkog i onipotentnog vladara koji posredstvom tehnološke prokreacije postaje mračna, distopijska stvarnost čovječanstva.

Damir Stojnić/Alexei Monroe, svibanj 2025.

* Tekst je objavljen u katalogu samostalne izložbe *Prisutnost* autora Mihaela Gibe, održane u galeriji DkC „Lamparna”, izdavač: Labin Art Express, za izdavača: Dean Zahtila, lipanj 2024.

** Tekst je objavljen u katalogu samostalne izložbe *The evil spirit* američkog umjetnika Edwarda Paula Quista, poznatog pod imenom embryoroom, održane u galeriji DkC „Lamparna”, izdavač: Labin Art Express, za izdavača: Dean Zahtila, lipanj 2025.

Reference

- Huxley, A. (2024). *Divni novi svijet*. Lumen.
- Cioran, M. E. (2009). *Istorija i utopija*, Gradac.
- Mumford, L. (1986). *Mit o mašini. 2 : Pentagon moći*. Grafički zavod Hrvatske.
- Giba, M. (2024). *Prisutnost*. Labin Art Express. [Katalog izložbe, tekst kataloga Damir Stojnić, DkC Lamparna, lipanj 2024].
- Stojnić, D. (2025). O petom Bijenalu industrijske umjetnosti – 2025. „Ogromni automat”. *ArtKvart*. <https://artkvart.hr/o-petom-bijenalu-industrijske-umjetnosti-2025-ogromni-automat/>
- Quist, E. P. [Embryoroom] (2025). *The evil spirit*. Labin Art Express. [Katalog izložbe, tekst kataloga Damir Stojnić, Alexei Monroe, DkC Lamparna, lipanj 2025].